



**Δρ Παναγιώτης
Ανδρέου**

Αναπληρωτής Καθηγητής
Χρηματοοικονομικών
Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο
Κύπρου

Πρόεδρος
Financial Wellbeing Institute

panayiotis.andreou@cut.ac.cy
+357 25002286

@pandreou77
/Panayiotis-andreou
www.pandreou.com

#FinancialLiteracyCY
#FinancialWellbeingCY

«4η Βιομηχανική Επανάσταση: Οι προκλήσεις της χρηματοοικονομικής καινοτομίας και ο ρόλος του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού»

Την περασμένη εβδομάδα (3-4 Οκτωβρίου 2019), η Βουλή των Αντιπροσώπων της Κύπρου διοργάνωσε συνέδριο με θέμα «4η Βιομηχανική Επανάσταση: Καινοτομία, Τεχνητή Νοημοσύνη και Ενσωμάτωση». Σκοπός ήταν να δώσει το έναυσμα για τη δημιουργία ενός πολυδιάστατου δικτύου συνεργασίας μεταξύ του επιστημονικού και του επιχειρηματικού κόσμου και να τροφοδοτήσει με ιδέες το πεδίο της ψηφιακής στρατηγικής και της εφαρμογής της. Στα πλαίσια του συνεδρίου, συμμετείχα ως εισηγητής στο πάνελ «Τεχνολογία και χρηματοοικονομικές εφαρμογές – Η δυναμική και ο ρόλος της καινοτομίας και της εμπιστοσύνης στην εναλλακτική χρηματοδότηση». Τα πιο κάτω σχολιάζουν, εν συντομία, τα τρία κύρια σημεία στα οποία αποσκοπούσε η παρέμβασή μου: α) ποιες είναι οι προκλήσεις της χρηματοοικονομικής καινοτομίας, β) ποιος ο ρόλος του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και γ) ποιες είναι οι προτεινόμενες παρεμβάσεις.

Εδώ και αρκετό καιρό, η εκπαίδευση και η οικονομία μετασχηματίζονται ταχέως σε παγκόσμιο επίπεδο, ως αποτέλεσμα της συνεχούς ανάπτυξης της κοινωνίας της γνώσης και της επέλασης της ψηφιακής τεχνολογίας, η οποία ανέδειξε ως κυρίαρχο ζήτημα τις δεξιότητες που θα πρέπει να διαθέτουν οι πολίτες, ειδικότερα οι νέοι. Αναμφίβολα, η τεχνολογία αλλάζει και τον οικονομικό κόσμο! Ωστόσο, αυτό που συχνά παραβλέπεται είναι ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι νέες τεχνολογίες, ώστε να διασφαλιστεί ότι όταν υιοθετούνται οι καινοτομίες, αυτό γίνεται με έναν ενημερωμένο και υπεύθυνο τρόπο για να δημιουργούν εμπιστοσύνη ανάμεσα στα συναλασσόμενα μέρη.

Σήμερα, όλο και περισσότεροι άνθρωποι είναι πλέον απαραίτητο να ενσωματωθούν στο οικονομικό πλαίσιο μέσω ψηφιακών μέσων, όπως είναι η ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking) που περιλαμβάνει τις υπηρεσίες που παρέχουν οι τράπεζες μέσω του διαδικτύου χωρίς τη φυσική παρουσία του πελάτη σε κάποιο υποκατάστημα της τράπεζας. Η ηλεκτρονική τραπεζική δυνητικά αποτελεί κομμάτι του οικοσυστήματος FinTech (Financial Technologies) ως η σύγχρονη μετεξέλιξη της παραδοσιακής τραπεζικής εξυπηρέτησης.





Πράγματι, αυτή η νέα «ψηφιακή τράπεζα» βρίσκεται ήδη στην καθημερινότητά μας.

Σε έναν τέλειο κόσμο, θα θέλαμε να δούμε την αύξηση της χρήσης της χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (FinTech) σε συνδυασμό με την αύξηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των πολιτών. Όμως, ενώ ήδη διανύουμε την FinTech εποχή, τα επίπεδα χρηματοοικονομικής παιδείας (χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού) στην Κύπρο παραμένουν ανησυχητικά χαμηλά. Δυστυχώς, η έλλειψη τόσο της γνώσης όσο και των κατάλληλων εχεγγύων που απαιτούνται στον τομέα αυτό υποσκάπτουν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα προϊόντα FinTech θέτοντας σε κίνδυνο την επιτυχή ενσωμάτωσή τους στην εποχή της 4ης βιομηχανικής επανάστασης.

Σε πρόσφατη έρευνα που διεξήγαγε το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ) με την εταιρεία ερευνών Insights Market Research (IMR Cyprus),

σε 600 άνδρες και γυναίκες ηλικίας μεταξύ 25 και 65 ετών, διαφάνηκε ότι περίπου μόνο το 37% των ερωτηθέντων μπορούν να θεωρηθούν ως χρηματοοικονομικά εγγράμματα άτομα. Το φαινόμενο παρουσιάζεται εντονότερα στις γυναίκες, καταγράφοντας ένα χάσμα περίπου της τάξης του 10% ανάμεσα στα δύο φύλα.

Όμως, το πιο ενδιαφέρον εύρημα είναι ότι ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός αποτελεί ένα στατιστικά σημαντικό παράγοντα της χρήσης της ηλεκτρονικής τραπεζικής. Τα χρηματοοικονομικά αναλφάβητα άτομα έχουν πολύ χαμηλότερη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν ψηφιακά μέσα τραπεζικής.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας το 34% δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν το e-banking σπάνια (ή ποτέ). Ανάμεσα σε όσους δηλώνουν ότι είτε δεν έχουν λογαριασμό e-banking είτε τον χρησιμοποιούν πολύ σπάνια, μόνο το 25%

είναι χρηματοοικονομικά εγγράμματοι. Δηλαδή, το 75% αυτών είναι χρηματοοικονομικά αναλφάβητα άτομα. Αντίθετα, ανάμεσα σε όσους δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν το e-banking σχεδόν καθημερινά, το χάσμα περιορίζεται σημαντικά εφόσον μόνο το 56% είναι χρηματοοικονομικά αναλφάβητοι χρήστες. Συμπερασματικά, διαφαίνεται ότι ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός αυξάνει κατά 60% τις πιθανότητες τα άτομα να χρησιμοποιούν το e-banking σε συχνή βάση, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της έρευνας. Αυτό σημαίνει ότι ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός των καταναλωτών επηρεάζει με αρνητικό τρόπο την ενεργή συμμετοχή τους στην ηλεκτρονική τραπεζική, η οποία αποτελεί πλέον το βασικό δίαυλο παροχής άμεσων και φτηνών τραπεζικών υπηρεσιών. Με άλλα λόγια, ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός επηρεάζει αρνητικά την ενσωμάτωση των ατόμων στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που προσφέρονται με ψηφιακό τρόπο.

Θα ήθελα επίσης να σταθώ σε ένα άλλο σημείο της έρευνας. Το 38,5% του δείγματος αφορά τη γενιά Y (ή αλλιώς millennials), τη γενιά της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης. Τα άτομα που ανήκουν σε αυτή τη γενιά είναι εξοικειωμένα με τις νέες τεχνολογίες και την κοινωνική δικτύωση. Προσεγγίζουν εντελώς διαφορετικά ακόμα και τα απλά καθημερινά πράγματα, όπως τις αγορές τους. Δεν πηγαίνουν σε τράπεζες ή σε εμπορικά καταστήματα, αλλά τα κάνουν όλα ηλεκτρονικά. Με άλλα λόγια είναι οι μελλοντικοί χρήστες του FinTech τόσο από τη μεριά της ζήτησης ως καταναλωτές, όσο και τη μεριά της προσφοράς ως επενδυτές προσφοράς εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης (π.χ. P2B, P2P, crowdfunding, crowdlending).

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας οι millennials έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν την ηλεκτρονική τραπεζική. Ωστόσο, παρά την καλή μόρφωση και τις δεξιότητες που διαθέτουν, τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός είναι υπαρκτός στα άτομα αυτής της ηλικιακής ομάδας. Το εύρημα αυτό αξίζει ιδιαίτερη αναφορά καθώς οι millennials αποτελούν τη γενιά της κρίσης. Είναι ανασφαλείς για το μέλλον και φορτωμένοι με οικονομικά χρέη. Παράλληλα, τα περισσότερα χρηματοοικονομικά προϊόντα απευθύνονται στους καταναλωτές αυτής της γενιάς οι οποίοι αποτελούν και την πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού.

Τα παραπάνω στοιχεία αναμφισβήτητα υπογραμμίζουν τη σημασία αντιμετώπισης του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού στην Κύπρο. Η διεθνής εμπειρία αναδεικνύει κάποιες καλές πρακτικές, τις οποίες θα πρέπει να μελετήσουμε περισσότερο. Αυτές είναι: αυξημένος συντονισμός, ενθάρρυνση των κινήσεων από κάτω προς τα πάνω και προ πάντων μεγαλύτερη και κυρίως ποιοτικότερη επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων. Αυτές οι θεμελιακές αλλαγές δεν μπορούν παρά να πραγματοποιηθούν και με τη συμμετοχή της ευρύτερης κοινωνίας. Ως εκ τούτου, το κράτος σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και τον ακαδημαϊκό χώρο θα πρέπει να αναλάβει στοχευμένη δράση για τη βελτίωση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού του συνόλου της κυπριακής κοινωνίας.

“ Ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός δυσχεραίνει την ενσωμάτωση των καταναλωτών στην ψηφιακή οικονομία ”

Επιβάλλεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση «Εθνικής Στρατηγικής», που θα περιλαμβάνει τα εξής:

(i) Τη σύσταση μιας ανεξάρτητης «Αρχής Ρύθμισης και Εποπτείας Χρηματοοικονομικών Πρακτικών και Συμπεριφορών». Η αρχή θα έχει ως κύρια αρμοδιότητα την ανάπτυξη, προώθηση και εποπτεία κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των καταναλωτών από προϊόντα που επηρεάζουν με οποιονδήποτε τρόπο τη χρηματοοικονομική τους ευημερία. Αυτό αποκτά ακόμα περισσότερη σημασία αναλογιζόμενοι ότι ήδη έχουμε περάσει το κατώφλι της εποχής των FinTech προϊόντων (π.χ. ηλεκτρονικές πληρωμές, mobile wallets, υπηρεσίες διαχείρισης επενδύσεων, υπηρεσίες P2P δανειοδότησης, κλπ) που προσφέρονται στο ευρύ κοινό.

(ii) Τον προγραμματισμό και σχεδιασμό από το Υπουργείο Παιδείας για την προώθηση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στους μαθητές των γυμνασίων και των λυκείων με την εισαγωγή του μαθήματος «Βασικών Γνώσεων και Πρακτικής Χρηματοοικονομικής» (Personal Finance). Συγκεκριμένα, το περιεχόμενο αυτού του μαθήματος θα στοχεύει στις απαραίτητες γνώσεις ενώ μέσα από διάφορες πρακτικές εφαρμογές θα συμβάλλει στο να αναπτύξουν οι μαθητές την κατάλληλη στάση



χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς και κουλτούρας. Αυτό μπορεί να βοηθήσει τις επόμενες γενιές να αποκτήσουν επαρκείς χρηματοοικονομικές γνώσεις και να αναπτύξουν τις αναγκαίες εκείνες χρηματοοικονομικές δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να επιτύχουν μακροχρόνια οικονομική ευημερία. Η ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού με χρηματοοικονομικές γνώσεις και δεξιότητες είναι άλλωστε μία από τις βασικές λειτουργίες του πρότυπου εκπαιδευτικού προγράμματος σπουδών.

(iii) Στοχευμένα προγράμματα προς ευάλωτες κοινωνικές ομάδες από θεσμικούς φορείς (π.χ. ΑνΑΔ), για παράδειγμα προς όφελος των επαγγελματικών προοπτικών του γυναικείου πληθυσμού και της ενεργής δράσης τους στην κοινωνική ζωή. Κάτι τέτοιο, θα συμβάλει ευεργετικά στη γυναικεία απασχόληση και επιχειρηματικότητα και θα βοηθήσει καταλυτικά στο να αρθούν οι ανισότητες στην αγορά εργασίας.

(iv) Την ιδιωτική πρωτοβουλία όπου τα διάφορα οργανωμένα σύνολα (π.χ. σύνδεσμοι καταναλωτών, ΚΕΒΕ, ΟΕΒ) καθώς και οι υπόλοιποι εμπορικοί οργανισμοί (π.χ. τράπεζες, ασφαλιστικές) θα προσφέρουν στους πελάτες τους ή ευρύτερα στο κοινό στο οποίο απευθύνονται κατάλληλα προγράμματα χρηματοοικονομικής επιμόρφωσης και πρακτικής άσκησης.

Κλείνοντας θα ήθελα να σημειώσω ότι η έλλειψη γνώσεων σε χρηματοοικονομικά ζητήματα, προβλέπεται ότι θα συνεχίσει να επιδεινώνεται λόγω της συνεχούς ανάπτυξης νέων πολύπλοκων προϊόντων και τεχνολογιών στο χρηματοοικονομικό τομέα. Ως εκ τούτου υπάρχει επιτακτική ανάγκη να προστατευθούν οι νέοι και οι ευάλωτες ομάδες τόσο από τη λήψη αποφάσεων χωρίς επαρκή γνώση όσο και από φαινόμενα οικονομικής απάτης, κατά συντονισμένο και συνεχή τρόπο.